

Eduskunnan sivistysvaliokunta

17.4.2014

Asia: **Suomen kirjastoseuran lausunto eduskunnan sivistysvaliokunnalle valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2015-2018 (VNS 4/2014 vp)**

Eduskunnan sivistysvaliokunta on pyytänyt Suomen kirjastoseuralta 11.4.2014 lausuntoa Valtioneuvoston selonteosta julkisen talouden suunnitelmasta vuosille 2015-2018 (VNS 4/2014 vp)

Suomen kirjastoseura kiittää mahdollisuudesta tuoda esiin kantansa ja kiinnittää huomiota etenkin seuraaviin selonteon kohtiin.

”Kunnan peruspalvelujen valtionosuuksiin siirretään kirjastojen perustamiskustannuksiin myönnettävät valtionavustukset . ” (s. 52)

Suomen kirjastoseura on marraskuusta 2013 lähtien ilmaissut useaan kertaan huolensa julkisuudessa sekä kansanedustajille että valtioneuvoston jäsenille valtionosuusuudistuksen vaikutuksesta kirjastoihin ja niiden korvamerkittyihin valtionavustuksiin rakennus-, peruskorjaus- ja kirjastoautohankkeissa.

Erillinen vajaan viiden miljoonan määräraha vuodessa on tähän asti mahdollistanut sen, että kunnat ovat pitäneet kirjastotilansa edes tyydyttävällä tasolla. On todellinen uhka, että suunnitellun uudistuksen jälkeen kirjastojen perustamishankerahat hukkuvat suureen massaan, ne käytetään kunnissa muihin investointeihin. Kipeimmin tämä koskee pienten kuntien ja kaupunkien kirjastohankkeita. Kirjastoautohankinnat ovat vaarassa muuallakin kunnan koosta riippumatta.

Kirjastoilla ja niiden käyttäjillä on karvaat kokemukset korvamerkityn valtionavustuksen poistamisesta. Vuoden 1993 valtionosuusuudistuksen jälkeen kunnat ovat saaneet käyttää kirjastojen laskennallisen valtionosuuden toimintamenoihin haluamallaan tavalla. Uudistus näkyi lähes heti kirjastojen aineistomäärärahojen rajuna laskuna: kymmenessä vuodessa kunnat vähensivät kirjastojen aineistomäärärahoja reaalihinnoissa laskien kolmanneksella. Kunnat siirsivät kirjastojen hankintamäärärahoja muihin tarkoituksiin, koska määrärahaa ei ollut korvamerkitty kirjaston käyttöön. Tästä kurimuksesta kirjastot eivät ole nousseet.

Tämä sama on odotettavissa perustamishankkeissa, jos erillisestä määrärahasta luovutaan.

Uhkaa on lisännyt valtiovarainministeriön helmikuussa 2014 julkaisemat laskelmat kuntien valtionosuuksista asukasta kohden valtionosuusuudistuksen jälkeen. Opetus- ja kulttuuriministeriön kirjastojen perustamishankkeiden rahoitussuunnitelmassa vuosille 2015-2017 on kaikkiaan 22 kuntaa, joista 15 kunnan valtionosuus asukasta kohden laskee, jos valtionosuusuudistus toteutuu suunnitellusti.

Nämä 15 kuntaa ovat Lieksa, Orimattila, Pori, Sipoo, Uusikaarlepyy, Vesilahti, Kangasniemi, Heinola, Nokia, Parkano, Tammela, Lieto, Kankaanpää, Lempäälä ja Turku. Uhka on kaksinkertainen: kirjastojen korvamerkitty perustamishankerahoitus loppuu ja valtionosuus asukasta kohden laskee.

Vuonna 2013 kuntien kirjastoissa käytiin 51,3 miljoonaa kertaa, tapahtumissa oli kävijöitä 0,8 miljoonaa, näyttelyitä n. 6700. Kirjasto fyysisenä tilana ei ole menettänyt merkitystään, vaikka samaan aikaan verkkokäyntejäkin oli 53,2 miljoonaa. Kirjastot ovat kyselyin ja erilaisilla mittareilla mitattuna kuntien käytetyimpiä ja suosituimpia palveluja.

Uudistuksen siirtymäaikoja on ehdottomasti tarkasteltava niin, etteivät ainakaan vireillä olevien hankkeiden aikataulut ja toteutukset vaarantu. On myös selvitettävä mahdollisuutta muuttaa valtionavustusta kehittämisavustuksiksi, jotta niitä voidaan käyttää monipuolisesti kirjastojen tilojen ja palvelujen kehittämiseen.

Kirjastojen korvamerkityn rahoituksen poistaminen on ristiriitaista sen kanssa, että selonteossa oppilaitoksia kannustetaan järjestämään ympärivuotiset opiskelumahdollisuudet, jotta opiskelijat valmistuisivat nopeammin. Samaan aikaan myös vapaan sivistystyön rahoitusta vähennetään. Yleiset kirjastot ns. kolmantena tilana ovat keskeisiä oppimisympäristöjä virallisten koulutusorganisaatioiden rinnalla. Opiskelijat ovat suuri asiakaskunta, jotka käyttävät paljon myös yleisten kirjastojen aineistoja ja tiloja.

”Kunta- ja aluerakennemuutosten myötä vähennetään maakuntakirjastojen määrää 1.1.2016 alkaen.” (s. 25)

Maakuntakirjastoina toimivat kirjastot täydentävät muiden yleisten kirjastojen palveluja. Tähän tarkoitukseen ne saavat opetus- ja kulttuuriministeriöltä harkinnanvaraista valtionavustusta. Joissain tapauksissa kuntaliitokset ovat aiheuttaneet sen, että kuntien määrä maakunnissa on vähentynyt huomattavasti. Silloin on järkevää tarkastella myös maakuntakirjastojen määrää niin, että toiminnot ja määrät ovat oikeassa suhteessa.

Maakuntakirjastoilla on kuitenkin pienten kirjastojen kannalta tärkeitä tehtäviä, jotka on hoidettava, vaikka jotkut kirjastot menettävät maakuntakirjastotatuksen. Tästä esimerkkinä on lyhytaikaisen täydennyskoulutuksen järjestäminen.

”Rahoitetaan Suomen itsenäisyyden 100-vuotisjuhlavuoden merkkihankkeen (kirjaston) perustamiskustannusten valtion rahoitusosuus.” (s. 37)

Koska kyseessä lienee Helsingin kaupunginkirjaston keskustakirjaston rakennushanke, niin Suomen kirjastoseura tietenkin kannattaa asiaa lämpimästi. Helsingin kaupunginkirjasto on Suomen yleisten kirjastojen keskuskirjasto, jolloin kirjaston rakentaminen Helsingin keskusta-alueelle korostaa myös symbolisesti kaikkien suomalaisten kirjastojen merkitystä kansalliskielten, kulttuurin, identiteetin ja demokratian ylläpitäjänä ja kehittäjinä.

Jukka Relander
Puheenjohtaja

Kristiina Kontiainen
Toimistopäällikkö